

Noty, míče, ke všemu tu máme klíče

Program proti šikanování na školní rok 2022/2026

Příloha Minimálního preventivního programu

ZŠ Moskevská 2929, Kladno

Obsah

1. Předmět

2. Vymezení základních pojmů

2.1 Šikanování

2.2 Verbální šikana

2.3 Fyzická šikana

2.4 Smíšená šikana

2.5. Kyberšikana

3. Prevence proti šikanování

3.1 Školní vzdělávací program

3.2 Systém primární prevence rizikového chování

3.3 Systém dalšího vzdělávání školy

3.4 Informování o programu a poradenské služby

3.5 Systém úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně

3.6 Školní řád

3.7 Spolupráce se specializovanými institucemi

3.8 Krizová telefonní linka

4. Krizový plán a postupy řešení šikanování

4.1 Postup pedagogického pracovníka a ředitele školy

4.2 Vyšetřování šikany

4.3 Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR

4.4 Postup rodičů při podezření na šikanování

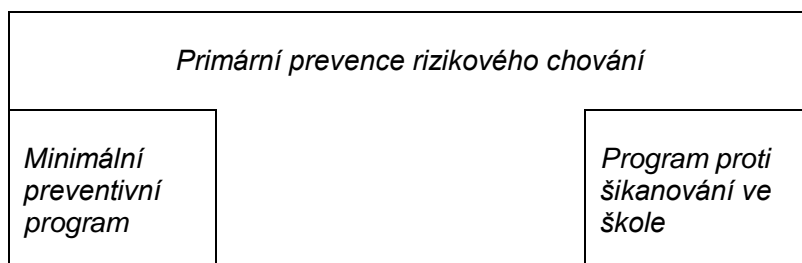
Seznam příloh:

1. Informace pro pedagogické pracovníky školy
2. Informace pro rodiče a žáky školy – informační leták
3. Úkoly pro pracovníky školy
4. Příklady šikanování
5. Stádia šikanování
6. Doporučená literatura z oblasti školního šikanování
7. Spolupráce se specializovanými zařízeními

1. Předmět

Tento Program proti šikanování ve škole slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole, zaměřuje se především na prevenci šikanování a ukazuje postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále pak nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům školy.

Tento program je nedílnou součástí Primární prevence rizikového chování ve škole a Minimálního preventivního programu školy.

2. Vymezení základních pojmů

2.1 Šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Podoby šikanování jsou:

1. přímá podoba šikany:

- fyzické útoky v podobě bití,
- vydírání,
- loupeže,
- poškozování věcí,
- slovní útoky v podobě nadávek,
- pomluvy,
- vyhrožování,
- ponižování,
- sexuální obtěžování až zneužívání,
- kyberšikana prostřednictvím elektronické komunikace (útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.).

2. nepřímá podoba šikany

- demonstrativní přehlížení,
- ignorování žáka či žáků.

2.2 Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).

2.3 Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).

2.4 Smišená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

2.5. Kyberšikana představuje úmyslné urážky, vyhrožování, zesměšňování nebo obtěžování druhých prostřednictvím moderních komunikačních prostředků většinou v delším časovém období. Kyberšikana se odehrává na internetu (např. prostřednictvím e-mailů, chatovacích aplikací jako je ICQ, Skype, v sociálních sítích, na videích umístěných na internetových portálech apod.) nebo prostřednictvím mobilního telefonu (SMS zprávami nebo nepříjemnými a obtěžujícími telefonáty). Pachatel často jedná anonymně, takže oběť netuší, od koho útoky pochází. Anonymita při kyberšikaně může mít různé podoby – od falešné identity, přes zmanipulování třetí osoby až po krádež internetové identity samotné oběti.

3. Prevence proti šikanování

3.1 Školní vzdělávací program

Základem prevence šikanování a násilí ve škole je Školní vzdělávací program Noty, míče, ke všemu tu máme klíče, který podporuje pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky (a mezi žáky a učiteli) a usiluje o vytváření bezpečného prostředí školy.

3.2 Systém primární prevence rizikového chování

je dán Směrnicí k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28 a Minimálním preventivním programem naší školy.

3.3 Systém dalšího vzdělávání školy

- vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem žáků jako prevenci šikanování
- vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování
- vzdělávání školního metodika prevence

3.4 Informování o programu a poradenské služby

Informování pedagogických pracovníků, rodičů i žáků o problematice šikanování.

Viz přílohy č. 1 Informace pro pracovníky školy (pro školního metodika prevence, výchovného poradce a ředitele školy, pedagogické pracovníky) a č.2 Informace pro rodiče a žáky školy.

Poradenské služby na škole poskytují: výchovný poradce, školní psycholog a školní metodik prevence v konzultačních hodinách nebo kdykoliv po domluvě. Více informací na www.5zskladno.cz

3.5 Systém úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně

Zpracování uceleného systému úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně a jejich postupné zapracování do dokumentů školy (Roční plán práce, měsíční plán práce, tématické plány, pracovní náplně...)

Viz příloha č. 3 Úkoly pro pracovníky školy (ředitel školy, pedagogický pracovník, třídní učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog).

3.6 Školní řád

Zpracování prevence proti šikanování do školního řádu a dodržování školního řádu.

3.7 Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany spolupracovat s institucemi:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry
- v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou)
- dále příloha č. 7 – spolupráce se specializovanými zařízeními

3.8 Krizová telefonní linka

Školní metodik prevence informuje o krizových telefonních linkách k šikaně pro učitele, žáky a jejich rodiče (př. Dětské krizové centrum-241 48 41 49, linka bezpečí-800 15 55 55, Sdružení Linka bezpečí (116 111 ,)

4. Krizový plán a postupy řešení šikanování

4.1 Postup pedagogického pracovníka a ředitele školy

Postup pedagogického pracovníka

1. Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.
2. Má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.
3. V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.
4. Vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.

5. Navrhne v pedagogické radě potrestání agresorů.

Postup ředitele školy

1. Přijme informaci o šikanování (pedagogický pracovník, rodič, žák)
2. Rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu vlastními silami nebo zda škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR.
3. V případě prokázaných projevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na vyšetřování šikany dle jeho pokynů
4. Zajistí informování dotčených rodičů o vyšetřování šikany nebo sám informuje o výsledcích vyšetřování šikany, které řídí.
5. V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.
6. V mimořádných případech doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.
7. V mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
8. Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění) oznámí tuto skutečnost Policii ČR.
9. Oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.
10. Projedná v pedagogické radě potrestání agresorů.

4.2 Vyšetřování šikany

A. Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou):

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

4.3 Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR

Při řešení případů šikany spolupracovat s institucemi:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění):

- Policie ČR.
- orgán sociálně právní ochrany dítěte

4.4 Postup rodičů při podezření na šikanování

Postup při podezření na šikanování, o kterém jsou informováni, by měl být následující:

1. Rodiče informují o podezření na šikanování třídního učitele popřípadě dalšího pedagogického pracovníka, při jehož hodinách nebo dohledu nad žáky k šikaně dochází.
2. Nejsou-li podezření na projevy šikany bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, obrátí se rodiče s informací na ředitele školy.
3. V případech prokazatelných projevů šikany se rodiče přímo obrátí s informací na ředitele školy.

Příloha č. 1

Informace pro pedagogické pracovníky - šikanování

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu.

Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných fázích vyskytuje v téměř každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je nutné zaměřit na vytváření dobrých vztahů uvnitř třídních kolektivů, zabývat se vztahy v třídních kolektivech ještě před vznikem šikanování. K tomuto je potřeba zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v práci s dynamikou skupiny, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem dětí, žáků a studentů jako prevenci šikanování.

Charakteristika a podoby šikanování jsou: viz výše bod č. 2 – vymezení základních pojmů

Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Pedagogičtí pracovníci mají za povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Odpovědnost pedagogických pracovníků

1. Pedagogičtí pracovníci mají jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 Sb., školský zákon, jsou povinni zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

2. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekážení trestného činu (§168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřívání (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

Prevence v šikanování

1. Základem prevence šikanování a násilí ve škole je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Pedagogičtí pracovníci při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- podporují solidaritu a toleranci,
- podporují vědomí sounáležitosti
- posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

2. Pedagogičtí pracovníci se budou vzdělávat v akreditovaných kurzech k problematice šikanování podle plánu DVPP školy.

3. Pedagogičtí pracovníci budou vykonávat v souladu s pracovním řádem dohled nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, podle potřeby při přecházení žáků mezi budovami školy, do zařízení školního stravování a do školní družiny. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.

4. Pedagogičtí pracovníci budou vést důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka, pomáhat rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.

5. Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňují chování žáků.

6. Pedagogičtí pracovníci budou dbát na dodržování školního řádu, ve kterém jsou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.

Postupy řešení šikanování

1. Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.

2. Má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.

3. V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.

4. Vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.

Metody vyšetřování šikany pedagogickým pracovníkem

Při vyšetřování šikany se nejprve zjišťuje, o jaké stádium a formu šikany jde. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikanování.

A. Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.

4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

Výchovná opatření

1. Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.
2. Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:
  - Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele
  - Snížení známky z chování.
  - Převedení do jiné třídy.
3. Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).
4. V mimořádných případech se užijí další opatření, které projedná ředitel školy.

Spolupráce s rodiči

Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.

Při nápravě šikanování pedagogický pracovník spolupracuje:

- s ředitelem školy, školním metodikem prevence, výchovným poradcem a dalšími pedagogickými pracovníky
- s rodinou oběti,
- s rodinou agresora.

Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování.

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.

- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Příloha č. 2

Informace pro rodiče

Dopis rodičům o školním programu proti šikanování

Vážení rodiče,
přejeme si, aby se naše škola byla pro Vaše děti **bezpečným místem**, kam se chodí rády vzdělávat. Nicméně žádná škola není zcela imunní proti výskytu šikanování. Vypracovali jsme proto Program proti šikanování (jeho celé znění a související informace si můžete přečíst na stránkách naší školy www.5zskladno.cz), který je závazným dokumentem, jak šikanování preventivně předcházet v rámci třídních kolektivů, jak šikanu řešit, apod. Abychom mohli efektivně zachytit případné ubližování hned v počátku a účinně takové jednání zastavit, prosíme Vás o pomoc. Kdybyste měli podezření či dokonce jistotu, že je Vašemu dítěti ubližováno, bezprostředně se obraťte na ředitelku školy (telefonní číslo 312 262 100 nebo 312 261 500). Vaši informaci budeme brát velmi vážně a situaci odborně a bezpečně vyřešíme.

Děkujeme za Vaši podporu.

S pozdravem pedagogický sbor.

Rodičům žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Informace pro žáky – šikanování

CO DĚLAT, KDYŽ VIDÍM, ŽE JE NĚKOMU UBLIŽOVÁNO

1. Zajdi za vyučujícím, třídním učitelem, školním metodikem prevence, výchovným poradcem, vedením školy nebo se svěř rodičům.
2. Vše popravdě řekni, tvoje výpověď bude sepsána. Mluv jen pravdu – co jsi viděl, kde, kdy, koho. Tvoje výpověď je velmi důležitá.
3. Situaci začneme řešit, možná tě ještě požádáme o pomoc.
4. Nezapomeň, že nejde o bonzování. Jen ti není lhostejné, pokud někdo někomu ubližuje.
5. Předem za tvou výpověď děkujeme.

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepříjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevěřili ti.

Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“ Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje.

Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.
- Svěř se svým rodičům.
- V případě, že nenajdeš odvahu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 800 155 555 nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

Příloha č. 3

Úkoly pro pracovníky školy

- Zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem žáků jako prevenci šikanování a na šikanování.
- Seznámení se s charakteristikou šikanování a projevy šikanování
- Bude znát metody vyšetřování šikanování pro počáteční šikanu i pokročilou formu šikany.
- Bude se podílet na realizaci Programu proti šikanování (součást Minimálního preventivního programu), zejména na krizovém plánu, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde.
- Má-li podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.
- Informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.
- Průběžně řešit problémové situace, konflikty.
- Pozorovat chování žáků (třídní učitelé, vyučující, dozor).
- Systematicky pracovat s třídním kolektivem.
- Komunikace žák – učitel – rodiče.
- Organizovat akce pro žáky, které mají docílit toho, aby děti poznaly, kdy už šikana začíná a jak se bránit.
- Sledovat absenci žáků a její důvody.
- Vysvětlovat neustále dokola – zásady slušného chování – co je a co není normální – scénky v rámci čtení, slohu – vyhodnocení vhodnosti reakcí, kdo a jak se choval, reagoval, co by se ti nelíbilo.
- Sledovat způsoby komunikace mezi dětmi – upozorňovat na nevhodnost (vulgární slova,...)
- Dbát na dodržování řádu školy – chování během přestávek.
- Zavádět nejen cílené rozhovory, ale získávat informace z běžné komunikace s žáky.
- Pěstovat přátelské vztahy mezi dětmi ve třídě i s ostatními dětmi – naučit se vzájemně si pomáhat, radit si,...
- Prosazování spravedlnosti mezi dětmi, ochrana slabších před silnějšími.
- Třídní učitelé – hodnocení dne – chování, spolupráce mezi dětmi, děti samy hodnotí své chování (sebereflexe).
- Vyučující sleduje chování žáků ve třídě (projevy jednotlivců – osamocenost, strach agresivita, krádeže mezi žáky).
- Komunikace učitele s ostýchavými a slabšími žáky.
- Při hodinách TV si vyučující všímá, zda na těle žáka nejsou viditelné následky násilí.

Příloha č. 4

Příklady šikanování

1. Případ: Zpověď oběti počátečního stadia šikanování (doslovný přepis)

- nadávaj mi
- dělaj mi naschvály
- maj na mne poznámky, když přijdu po nemoci
- rejpať do mne
- když se učitel rozhoduje koho vyzkoušet tak mu poraděj mne
- když nejsem ve škole říkaj učitelům, co není pravda
- když něco provedou, snaží se to svalit na mne
- když se učitel zeptá, jestli někdo má tahák, hned se všichni ozvou, že mám já
- vo hodině, když píssemka, tak z ničeho nic se ozve, abych neopisoval
- všichni maj strašnou radost, když dostanu špatnou známku
- když jsem služba, tak všichni udělaj ve třídě nepořádek
- nepouští mne mezi sebe, když si povídají
- když si řeknu o sešit tak řeknou, že ho nemají dopsanej a pak ho pučeť někomu jinýmu
- ve frontě na oběd mne předbíhají
- když je ve třídě smrad, tak hned řeknou, že jsem si prd
- povyšujou se nade mne
- nic mi nepučeť
- když něco udělám, hned to všem řeknou
- plivnou mi na židli a na všechny ostatní, abych si nemohl najít jinou
- na výtvarce si ode mne vezmou štětec a nic mi neřeknou a maj z toho strašnou srandu, když ho hledám
- když v matice někdo počítá na tabuli, tak mu raděj a řeknou mu i výsledky. Ale mně ne. Když už mi poraděj, tak špatně
- někdy mi tašku zamknou do skříně a říkaj, že od ní nemaj klíč
- když se učitel zeptá, kdo chybí, tak místo mého jména řeknou nějakou nadávku

2. Případ: „Premiantka třídy“ – za určitých okolností se může stát obětí šikany kterékoliv dítě. Půvabná třináctiletá dívka, premiantka třídy závodně hrající tenis, se stala terčem kritiky a nemilosti skupiny spolužáků. Nedokázala se zapojit do společné zábavy, snad působila poněkud křečovitě a byla příliš orientována na výkon. To však neopravňovalo zdatného a oblíbeného chlapce, aby jí dlouhodobě fyzicky ubližoval. Jelikož ale ona byla zdatná a odvážná dívka, pokoušela se mu někdy postavit a vrátit mu způsobené příkoří, ovšem proti jeho brutalitě neměla šanci. Schytala od něj tvrdé rány a kopance. Nikdo se jí nezastal. Po takovém střetu často plakala. Rodiče a učitelé se nikdy o jejím trápení nedověděli. Obětí agresivity tohoto „gentlemana“ se krátkodobě staly dvě další dívky s výborným prospěchem.

Po příchodu nového žáka, který byl jednoznačně nejsilnější a přitom povahově mírný a jemný, násilí zmíněného chlapce ustalo.

Je zajímavé, že dívka, která se mi s tímto příběhem svěřila a kvůli níž jsem navázal spolupráci s mimořádně obětavou výchovnou poradkyní, si po delší době téměř na nic nevzpomněla. Její bolestivé vzpomínky byly vytěsňeny mimo vědomou oblast.

Kolář M. (2005) Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005

Příloha č. 5

Stádia šikanování

Motto: Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj. První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nevhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Michal Kolář

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nevhodnější oběti. V počátku se stávají jejich obětmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

Příloha č. 6

Doporučená literatura z oblasti školního šikanování

Základní literatura

Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.

Doporučená literatura (knihy, sborníky)

Kavalír, A. (Eds.) (2009). Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele. Plzeň: Dragon press s.r.o.

Kolář M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.

Kolář, M. (2009). Skrytá podstata Hradeckého školního programu proti šikanování. In: Phillipová, L., Janošová, P. (Eds.) Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém. Sborník příspěvků z konference v Praze 19. 3. 2009. Praha: Tribun EU.

Kolář, M. (2005). Školní násilí a šikanování. Ostrava: CIT, Ostravská univerzita.

Kolář, M. (Ed.) (2004) Školní šikanování. Sborník z první celostátní konference konané v Olomouci na PdF UP 30. 3. 2004. Praha: Společenství proti šikaně.

Kolář, M. (2000, 1997). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.

Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: Sborník metod. Praha: IPPP: Portál.

Philippová, L., Janošová, P. (Eds.) (2009). Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém. Sborník příspěvků z konference konané 19. 3. 2009 v Praze. Brno: Tribun EU.

Říčan, P., Janošová, P. (2010). Jak na šikanu. Praha: Grada.

Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál.

Doporučená literatura (časopisy)

Kolář, M. (2010). Bolest kyberšikany. Informační bulletin 1. Úřad pro ochranu osobních údajů.

Kolář, M. (2010). Ve škole: Šikana, nebo jen škádlení? Psychologie dnes 2 (16), s. 56-59.

Kolář, M. (2009). Šikana v mateřské škole: diferenciální diagnostika – jak rozlišit šikanování od škádlení? Řízení mateřské školy (20. aktualizace). Praha: nakladatelství dr. Josef Raabe.

Kolář, M. (2007). Český školní program proti šikanování. Právo a rodina, 3.

Kolář, M. (2006). Jak na šikanu? Psychologie dnes 2 (12), 16-18.

Kolář, M. (2005) Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3 -7.

Kolář, M. (1998). Soudce Lynch na českých školách? Vyšetřování a léčba specifických typů šikan; in Sborník „Prevence šikanování ve školách“, Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Praha.

Webové stránky

www.linkabezpeci.cz

Společenství proti šikaně, www.sikana.org

Internet poradna, www.internetporadna.cz

Příloha č. 7

Spolupráce se specializovanými zařízeními

Pedagogicko psychologická poradna – OMP – Vít Petřů

C.Boudy 2953, 272 01
Telefon: 312661044
Fax: 312680222
Mobil: 733640082
e-mail: kladno@pppsk.cz

Kladno-Sítná,

Speciálně pedagogické centrum

Pařížská 2249, Kladno
tel: 720026007
E-mail: spc.kladno@centrum.cz
vedoucí: PaedDr. Jana Hevessyová

Magistrát města Kladna - Odbor sociálních věcí a zdravotnictví

Severní 2952, 27201, Kladno
Tel.: 312604712
E-mail: odbor.socialni@mestokladno.cz
lucie.svobodova@mestokladno.cz

Městská policie Kladno – Prevence kriminality, styk s veřejností

nam. Starosty Pavla 47, 27252, Kladno
Milan Krupka, Dis, tel.: 312604604, E-mail: milan.krupka@mestokladno.cz

Alena Purkytová, tel. 312 604 105, E-mail: alena.purkytova@mestokladno.cz